De Vaandeldrager op reis door Nederland

Welkom!

Begin 2022 heeft de Nederlandse staat, samen met de leden van Vereniging Rembrandt, de deelnemers van de VriendenLoterij en het Rijksmuseum Fonds het schilderij De Vaandeldrager van Rembrandt (1636) verworven. Wij zijn de Tweede en Eerste Kamer, de Vereniging Rembrandt, de VriendenLoterij en het Rijksmuseum Fonds zeer dankbaar dat zij hebben besloten om deze uitzonderlijke aankoop mogelijk te maken, een unieke en prachtige aanwinst voor de Collectie Nederland. Het is ook een mooi voorbeeld van een succesvolle publiek-private samenwerking waarmee dit topstuk voor het eerst en voor altijd in het publieke domein komt en daarmee toegankelijk wordt voor iedereen. De Vaandeldrager is – na een reis van honderden jaren – nu voorgoed naar huis gekomen. Dat willen we met alle Nederlanders op feestelijke wijze vieren en daarom gaat De Vaandeldrager een heel jaar lang op reis door Nederland.

Nederland is het land van Rembrandt. De Vaandeldrager – een zelfportret van Rembrandt op 30-jarige leeftijd – is een absoluut meesterwerk. Nadat Rembrandt in 1635 zijn eigen werkplaats was begonnen, concentreerde hij zich op het vervaardigen van dramatische historiestukken vol actie en met levensgrote figuren, waarvan De Vaandeldrager één van de meest geniale werken is dat bovendien opmerkelijk goed bewaard is gebleven. Het schilderij is onlosmakelijk verbonden met de kunst en geschiedenis van Nederland. Vaandeldragers hadden een zeer belangrijke en gevaarlijke taak in de Tachtigjarige Oorlog. Zij liepen voor de troepen uit in glanzende kledij, zwaaiend met het vaandel, en waren daarmee hét gezicht van de jonge

republiek. De geboorte van Nederland werd een feit. Als icoon van de burgermaatschappij – van burgers, voor burgers – is het schilderij nu van ons allemaal.

Twaalf provincies in twaalf maanden

De tour door Nederland brengt De Vaandeldrager van mei 2022 tot juni 2023 langs twaalf musea in twaalf provincies. Twaalf musea, in iedere provincie één, gaan het schilderij presenteren, zodat iedere Nederlander in zijn eigen provincie kennis kan maken met De Vaandeldrager. Het Rijksmuseum gaat met veel plezier de samenwerking aan met deze musea. Het zijn, in alfabetische volgorde van de provincies:

- Drenthe: Drents Museum, Assen
- Flevoland: Kunstlinie, Almere
- Friesland: Fries Museum, Leeuwarden
- Gelderland: Museum Arnhem, Arnhem
- Groningen: Groninger Museum, Groningen
- Limburg: Bonnefantenmuseum, Maastricht
- Noord-Brabant: Het Noordbrabants Museum, 's-Hertogenbosch
- Noord-Holland: Stedelijk Museum, Alkmaar
- Overijssel: Rijksmuseum Twenthe, Enschede
- Utrecht: Centraal Museum, Utrecht
- Zeeland: Zeeuws Museum, Middelburg
- Zuid-Holland: Mauritshuis, Den Haag

Musea bepalen zelf hoe zij het schilderij presenteren, omdat zij de eigen regio en publiek het beste kennen. Op deze manier kan het werk in een voor de omgeving relevante context worden getoond. Het Centraal Museum wil het schilderij bijvoorbeeld tonen in het kader van het 900-jarig bestaan van de stad Utrecht en het Zeeuws museum heeft een buitengewone collectie vaandels terwijl het Museum Arnhem De Vaandeldrager toont in een opstelling waarin het de beeldvorming rond het verleden van Nederland onder de loep neemt. Dit zijn maar een paar voorbeelden van de ideeën die voorafgaand aan de tour zijn geopperd. Zoals in de Tweede Kamer is besproken start de tour in Friesland: Rembrandts eerste echtgenote, Saskia Uylenburgh, kwam uit Leeuwarden en Rembrandt leidde van 1631 tot 1635 de succesvolle werkplaats van Saskia's neef Hendrik Uylenburgh in Amsterdam.

De Vaandeldrager is steeds drie weken te gast in één van de twaalf musea. Om zoveel mogelijk mensen de gelegenheid te geven om kennis te maken met De Vaandeldrager is met de musea afgesproken dat zij tenminste één dag gratis toegankelijk zijn voor het publiek. Ieder museum zal zich daarnaast naar vermogen inspannen om het schilderij voor zoveel mogelijk mensen toegankelijk te maken, door bijvoorbeeld gebruik te maken van lokale regelingen, de zgn. stadspassen, waarbij inwoners met een lager inkomen gratis toegang wordt geboden. Voor de leden van de Vereniging Rembrandt zijn de deelnemende musea alle gratis toegankelijk, dit als dank voor de steun die zij sinds vele jaren hebben gekregen voor het doen van belangrijke aankopen. In samenwerking met de Vriendenloterij zijn de geselecteerde musea ook gratis toegankelijk voor deelnemers met een VIP-kaart en hun introducé. Voor houders van de Museumkaart is de toegang tot de meeste deelnemende musea gratis.

Het Rijksmuseum, de Vereniging Rembrandt en de VriendenLoterij zijn de afzenders van de tour. Het Rijksmuseum neemt de logistieke kant op zich en coördineert het transport en zorgt voor de installatie van het werk om de twaalf deelnemende musea zo veel mogelijk te ontlasten en te ontzorgen. Natuurlijk staat hierbij de veiligheid van het schilderij voorop maar vooral de mogelijkheid om zoveel mogelijk mensen te laten kennismaken met De Vaandeldrager en het belang van de aankoop van dit werk voor Nederland.

Voor jong en oud

Zoals gezegd zullen de deelnemende twaalf musea het werk steeds presenteren binnen de eigen (regionale) context. Om daarbij in educatieve zin behulpzaam te zijn ontwikkelt het Rijksmuseum een breed palet aan middelen waarvan de musea gebruik kunnen maken. Naast begeleidende (zaal)teksten worden zgn. inzoomers gemaakt waarmee de bezoeker wordt geattendeerd op details in het schilderij. Voor slechtziende bezoekers wordt een speciaal 'voelschilderij' geleverd. Een speciale podcast behoort ook tot de middelen die de musea krijgen aangereikt voor hun eigen publiek. Tot slot wordt een theatrale vertelling aangeboden die op elke locatie kan worden opgevoerd. Het aanbod wordt een menukaart waaruit musea zelf een keuze kunnen maken en die ze kunnen integreren in (het format van) hun eigen, bestaande educatieve aanbod middelen. Zo is er voor elke bezoeker een gevarieerd en passend aanbod beschikbaar.

Een gemeenschappelijke website bevat alle relevante informatie gedurende de tour. In samenwerking met de Vereniging Rembrandt wordt daarnaast een boekje ontwikkeld over het verhaal rondom de verwerving, het belang van het schilderij en het belang van privaat mecenaat. Dit boekje wordt aan de leden van de Vereniging Rembrandt geschonken maar is ook in de museumwinkels te koop.

Om ook in het onderwijs aandacht te kunnen besteden aan de aankoop van De Vaandeldrager wordt door het Rijksmuseum lesmateriaal ontwikkeld, dat via de reguliere kanalen van het Rijksmuseum verspreid wordt. In het lesmateriaal wordt de verbinding gelegd met de tijdvakken en vensters uit de Canon van Nederland en er wordt toegelicht hoe het lesmateriaal relevant is als vervangende lesstof. Er wordt lesmateriaal gemaakt voor de bovenbouw van het primair onderwijs, de onder- en de bovenbouw van het voortgezet onderwijs en voor het middelbaar beroepsonderwijs. Al het materiaal wordt gemaakt in samenwerking met ThiemeMeulenhoff (onderwijspartner van het Rijksmuseum), zodat het op een juiste manier past bij bestaande leerdoelen in de diverse curricula. De kern van al het materiaal is het leren kennen van De Vaandeldrager door zelf (kunst)historisch onderzoek te doen. Leerlingen trainen zo hun historische vaardigheden en leren op actieve wijze dit bijzondere kunstwerk kennen. Het lesmateriaal wordt gratis beschikbaar gesteld en scholen ontvangen een (educatieve) poster.

Samenwerking

Het Rijksmuseum werkt al langer samen met regionale musea. Die ervaring, met o.a. de M6 – een verband van zes stedelijke musea die samen tentoonstellingen maken met de collectie van het Rijksmuseum – blijkt dat dit soort samenwerkingen leiden tot meer collectiemobiliteit, nieuwe verhalen over de Collectie Nederland, verdere professionalisering van het vakgebied én meer museumpubliek in de betrokken regio's.

De tour van De Vaandeldrager kan op een soortgelijke wijze bijdragen aan nieuwe of hernieuwde partnerschappen met en tussen de betrokken musea. Het Rijksmuseum hoopt met de tour bij te dragen aan de samenwerking binnen het museale veld in Nederland.

Aan de twaalf deelnemende musea wordt ook gevraagd aandacht te geven aan de missie van de Vereniging Rembrandt en aan de bijdrage van de Vriendenloterij. Zonder deze partijen zijn grote aankopen van kunstwerken zo goed als onmogelijk. Deze tour draagt er daarmee ook aan bij om een groot publiek bewust te maken van het belang van het particulier draagvlak en te wijzen op de mogelijkheid mee te verzamelen. Want alleen dan zal de (kunst)collectie van Nederland tot de beste van de wereld blijven behoren.

Kosten

De totale kosten voor de tour bedragen ca. € 850.000. Dit is inclusief de kosten voor het transport en de installatie van het kunstwerk, een marketing- en communicatietoolkit, en ontwikkeling en productie van educatieve middelen die door de deelnemende musea te gebruiken zijn. Zoals gebruikelijk in het bruikleenverkeer tussen Nederlandse musea wordt

het schilderij niet verzekerd tijdens de tour; het Rijksmuseum zorgt voor herstel bij herstelbare schade en verzekert dit risico niet.

De VriendenLoterij heeft een ruimhartige toezegging gedaan van € 485.000 als bijdrage aan de tour. Elk deelnemend museum ontvangt uit deze bijdrage een eenmalige vergoeding van € 25.000, te besteden aan de presentatie van het schilderij, ontvangsten, een moment voor vrije toegang, aanvullende communicatie en marketing, eventuele noodzakelijke aanpassingen op zaal of in het museum e.d.

Over het resterende tekort van € 365.000 zijn het Rijksmuseum en het Ministerie van OCW in gesprek.

De verwerving van De Vaandeldrager is een buitengewone inspanning geweest waaraan door velen is bijgedragen. Met deze tour wordt de aankoop van dit uitzonderlijke portret van Rembrandt in het hele land gevierd, van Leeuwarden tot Maastricht en van Middelburg tot Enschede. De Vaandeldrager gaat een heel jaar lang op reis door Nederland!

Rijksmuseum
maart 2022